

IZZELDIN ABUELAISH
IK ZAL
NIET HATEN

I SHALL NOT HATE

*Het hoopvolle verhaal van een arts die zich inzet
voor vrede in de Gazastrook en Israël*

Uit het Engels vertaald door Wybrand Scheffer

KRITAK

Er zijn geen woorden die het verlies van deze vader kunnen uitdrukken.

**Ter nagedachtenis aan mijn ouders,
mijn moeder Dalal en mijn vader Mohammed.**

**Ter nagedachtenis aan mijn vrouw Nadia,
mijn dochters Bessan, Mayar en Aya,
en mijn nicht Noor.**

**Voor alle kinderen, waar ook ter wereld.
Hun enige wapens zijn liefde en hoop.**

INHOUD

VOORWOORD

VAN MAREK GLEZERMAN 9

ZAND EN LUCHT	19
EEN JEUGD ALS VLUCHTELING	39
MIJN EIGEN WEG VINDEN	95
HART EN ZIEL	139
VERLIES	177
AANVAL	193
DE NASLEEP	233
ONZE NIEUWE THUIS	251
DAUGHTERS FOR LIFE	263
DAUGHTERS FOR LIFE FOUNDATION	272

EPILOOG 275

NAWOORD

VAN JEAN-MARC DELIZÉE	285
VAN IZZELDIN ABUELAISH	287
VAN HERMAN VAN GOETHEM	289

DANKBETUIGING 293

VOORWOORD

VAN MAREK GLEZERMAN

AAN HET BEGIN VAN DE jaren negentig werd ik als hoofd van de afdeling verloskunde en gynaecologie van het Soroka Medical Center in het Israëlische Beersheba geraadpleegd door dokter Izzeldin Abuelaish, die destijds als arts in de Gazastrook werkte. Na dat eerste contact kwam hij na zijn werk met patiënten langs, vaak echtparen die geen kinderen konden krijgen, en dan stelde ik – meestal gratis – een diagnose. Ik leerde Izzeldin kennen als een toegewijde dokter en een invoelend mens, en ik raakte onder de indruk van zijn oprecht medeleven met zijn patienten. Verder vond ik zijn kijk op het leven en de wereld ronduit opmerkelijk. De reis van de Gazastrook naar het Soroka valt niet mee. Het is altijd maar weer afwachten of de grens open is en of je wel weer terug kunt komen. Izzeldin en de andere inwoners van Gaza hadden dagelijks met die frustrerende werkelijkheid te maken, toch klaagde hij nooit in generaliserende zin. Ik heb hem het onrecht dat hem werd aangedaan nooit in het algemeen horen veroordelen, hij deed dat uitsluitend heel specifiek en gericht. Die houding weerspiegelt zijn optimistische kijk op het leven: het lijkt alsof het hem aan elk gevoel van existentieel pessimisme en hopeloosheid ontbreekt. Hij staat nooit stil bij wat in het verleden anders had kunnen gaan, maar richt zich in plaats daarvan op wat er in de toekomst mogelijk is. Zijn blik is gericht op wat gaat komen en hij is vol hoop, wat in deze wereld niet meevalt en in zijn omgeving helemaal moeilijk is.

Een andere indrukwekkende eigenschap van Izzeldin is zijn gretigheid om kennis te vergaren. Hij dringt altijd aan op aanvullend onderwijs en krijgt er nooit genoeg van om nieuwe dingen te leren en zijn vaardigheden verder te ontwikkelen. Toen ik hem leerde kennen had hij in Saoedi-Arabië verloskunde en gynaecologie gestudeerd, maar het was zijn droom officieel als arts in Israël te worden erkend. Ik beschouwde dat als een hele opgave, want hij zou dan de eerste Palestijnse arts zijn die dat voor elkaar kreeg. Inburgeringsprogramma's zijn in Israël zwaar en van hoog niveau. Gezien de problemen die hij als ingezetene van Gaza ondervond was het niet zozeer de vraag of hij voor zo'n positie in aanmerking zou komen maar of hij kans van slagen had. Hij wist immers nooit of hij de grens wel over zou kunnen om zijn plichten aan de andere kant te kunnen vervullen.

Rond de tijd dat ik de leiding van een ander ziekenhuis op me ging nemen, in 1995, werd Izzeldin toegelaten tot het opleidingsprogramma verloskunde en gynaecologie van het Soroka Medical Center. Het was een opleiding op maat, die niet toewerkte naar examens, maar het hele curriculum besloeg. Ondanks alle moeilijkheden met betrekking tot de verschillende afdelingen, rotaties, schema's, grensoverschrijdingen en taalbarrières slaagde Izzeldin erin de opleiding te voltooien. Als je tijdens die opleiding een keer niet komt opdagen, moet iemand anders op korte termijn jouw werk overnemen, en daar is niemand erg dol op. Afhankelijk van de toestand aan de grens kon het zomaar gebeuren dat Izzeldin samen met alle andere Palestijnen in de Gazastrook de toegang tot Israël werd ontzegd. En na avonddiensten was er altijd de mogelijkheid dat hij voor een gesloten grens kwam te staan en niet naar zijn gezin in Gaza kon terugkeren. Toch gooide hij er nooit het bijltje bij neer. Hij voltooide de hele, zes jaar lange opleiding, maakte zich het Hebreeuws tot in de finesses eigen en groeide uit tot een bekwaam gynaecoloog en verloskundige.

VOORWOORD

Izzeldin heeft alle reden om zich gefrustreerd, teleurgesteld en beledigd te voelen over de wereld waarin hij leeft, maar dat doet hij niet. Ondanks alles wat hij gezien en meegemaakt heeft, is zijn vertrouwen in co-existentie en zijn geloof in het vredesproces waar de Palestijnen en de Joden aan werken, nog volledig intact. Hij beschouwt Israël niet als een monolithische entiteit waar iedereen hetzelfde is. Hij kent vele Israëli's, en met sommige is hij bevriend geraakt. Hij weet dat veel Israëli's niet alle Palestijnen als terroristen beschouwen en hij weet tegelijk ook dat veel Palestijnen niet alle Israëli's als rechtse bezetters zien. Hij is ervan overtuigd dat het twee goede volkeren betreft die niets liever willen dan in vrede leven en die alle oorlog en bloedvergieten spuugzat zijn. Vroeger waren de gewone mensen aan weerszijden militant en hadden hun leiders meer dan nu de neiging naar oplossingen te zoeken. Vandaag de dag is dat omgedraaid: de gewone Palestijnen en Israëli's willen in vrede kunnen leven, een gewoon leven leiden, een dak boven hun hoofd hebben en hun kinderen een veilig bestaan bieden. Het zijn nu de leiders van beide partijen die de onvoltooide strijd van het verleden blijven voortzetten.

Izzeldin en ik hebben in de loop der jaren contact gehouden. Ik zie hem op congressen, en daar discussiëren we dan over het conflict in het Midden-Oosten en over de kansen op een verzoening. Diep vanbinnen zijn we allebei optimist en we geloven geen van beiden dat de ideologische barrières die een gemeenschappelijke weg naar de toekomst in de weg staan, onoverkomelijk zijn. Als onze leiders tegenwoordig over vrede praten, hebben ze het vaak over de toekomstige grenzen tussen Israël en de ontluikende Palestijnse staat. Het conflict is een ruzie over onroerend goed geworden. Dat kan, moet en zal ooit worden opgelost. Natuurlijk is dit een wat al te eenvoudige voorstelling van zaken. Het valt niet te ontkennen dat fanatici aan beide zijden steeds maar weer alles in het werk stellen om

hun extremistische inzichten voor het voetlicht te brengen. Zij vormen de minderheid. De werkelijke tragedie is dat bijna iedereen weet hoe het gaat aflopen, maar dat weinig mensen bereid zijn dat toe te geven en ernaar te handelen. We gaan naar twee naast elkaar bestaande landen: Jeruzalem zal een aparte status krijgen, er zal een symbolische terugkeer van duizenden vluchtelingen plaatsvinden en degenen die niet terugkeren zullen compensatie ontvangen. Het droevige is dat sommige dwazen maar meedogenloos in een andere richting blijven verdergaan en dat daarbij zoveel Joodse en Arabische slachtoffers vallen. Als men mij vraagt of mijn optimisme voortkomt uit idealisme of uit realisme, moet ik antwoorden dat het een combinatie van die twee is. Zelfs een idealist moet realistisch zijn, en je moet hier ook idealist zijn om de realiteit onder ogen te kunnen zien. Wie ons leven beoordeelt naar wat er vandaag en gisteren gebeurd is, zal nooit het hoofd kunnen heffen om naar de toekomst te kijken. Wie daarentegen uitsluitend vooruit kijkt, zal struikelen of in kringetjes blijven ronddraaien.

Izzeldin is realistisch. Hij weet dat we hier niet in het paradijs wonen. Hij is er vast van overtuigd dat de geneeskunde de brug tussen onze volkeren kan vormen. Geneeskunde en wetenschap kennen geen grenzen, en zo hoort dat ook. Als ik onderzoek naar een bepaald onderwerp doe, lees ik publicaties en verwijs ik naar gegevens van overal ter wereld, van Japan en Frankrijk tot de Verenigde Staten en Syrië. Het gaat uitsluitend om de kwaliteit van het verslag, en niet om waar de schrijver vandaan komt. Op internationale congressen komen we samen met collega's uit de hele wereld, en daar zijn ook mensen bij uit landen die helemaal geen diplomatieke betrekkingen met ons of met elkaar hebben. Als ik op een wetenschappelijke bijeenkomst een voordracht houd, lopen de Arabische collega's niet weg, wat bij de Verenigde Naties wel gebeurt. Als ik een gesprek over de geneeskunde en andere wetenschappelijke

onderwerpen voer met een collega uit een land dat Israël niet erkent, praten wij als professionals – wat niet uitsluit dat de onderwerpen bij de koffie na afloop persoonlijker worden. Uiteenlopende standpunten aanvaarden is mogelijk als je elkaar kent.

Een paar weken voordat het Israëlische leger zijn bombardement op de Gazastrook begon, kwam Izzeldin bij ons thuis op bezoek, en toen de granaatscherven bij hem rondvlogen spraken we elkaar telefonisch. Ik vroeg hem hoe het was om zo'n bombardement te ondergaan en hoe hij kon leven met een huis vol kinderen en die voortdurende avondklok. 'Net als iedereen hier slapen we allemaal in dezelfde kamer,' antwoordde hij. 'We leggen een paar kinderen bij de ene muur en een paar andere bij een andere muur, en als we dan getroffen worden, zijn we niet meteen helemaal uitgeroeid.' Op 16 januari 2009 lagen drie van zijn dochters bij de verkeerde muur. Wie had het hem kwalijk genomen als hij na die tragedie verscheurd zou zijn door gevoelens van wraak en minachting?

Een kleine groep invloedrijke Israëli's vroeg om een officieel onderzoek naar de aanslag op het huis van Izzeldin, en de reactie van het ministerie van Defensie bestond uit tijdrekken en smoesjes. In Israël zwelt de vraag naar een bestudering van de gebeurtenissen aan, ook van de kant van parlementsleden, maar een officieel en onafhankelijk onderzoek is nog altijd niet ingesteld. Wat het Israëlische gezag tot nu toe aan antwoorden heeft voortgebracht is onvoldoende. Als een officieel onderzoek tot de conclusie zou komen dat er een enorme vergissing is begaan – en daar lijkt het wel op – moet het leger dat onomwonden en openhartig toegeven, excuses maken en de verantwoordelijkheid ervoor nemen.

Izzeldin had zijn opmerkelijke energie maar al te eenvoudig in haat kunnen omzetten, maar dat liet hij niet gebeuren. Het was kenmerkend dat hij zich op een beter doel richtte. Dat

vatte hij samen in een eenvoudige maar opvallende zin: 'Als ik wist dat mijn dochters het laatste offer waren op het pad naar vrede tussen de Palestijnen en de Israëli's, kon ik daarmee leven.'

Izzeldin strijdt voor waar hij heilig in gelooft. Hij wijdt zich aan de verbetering van zijn leefomgeving met het middel waarover hij beroepshalve beschikt: de geneeskunde. Albert Schweitzer was beslist niet de beste arts van zijn tijd, maar via de geneeskunde wees hij de wereld wel op het lijden in Afrika. Hij dwong de mens het Afrikaanse continent op een andere manier te bekijken, zodat men zou begrijpen wat lijden is en zou inzien wat de geprivilegieerden voor de minderbedeelden dienden te doen. Ik ben ervan overtuigd dat de belangrijkste bijdrage van Schweitzer aan de geneeskunde niet zozeer bestond uit het helpen van duizenden Afrikanen, maar veeleer uit de aandacht vestigen op de minder geprivilegieerde medemens. Florence Nightingale is ook zo'n voorbeeld. Ze zette zich haar hele leven in voor de verpleging en het verbeteren van de medische zorg aan de armen en liet daarmee zien wat de humanitaire rol van de geneeskunde inhoudt. Ze maakte duidelijk dat zorgen voor genezen gaat.

Ik vind dat Izzeldin zo veel passie, medeleven en toewijding voor het verbeteren van de omstandigheden van de mensen aan de dag heeft gelegd, dat hij alleen daarom al een buitengewone dokter is. Zijn verdiensten overstijgen de geneeskunde. Izzeldin beschouwt de geneeskunde als het gereedschap om de mensen te leren elkaars problemen beter te begrijpen, beter te communiceren, om te helpen samen te leven. De vrouwen die hij bij het Soroka heeft behandeld en helpen bevallen, de Israëli'sche collega's – zowel superieuren als zijn gelijken die, als dat nodig was, voor hem hebben waargenomen en van wie hij zelf diensten overnam – met wie hij onder moeilijke omstandigheden in een druk ziekenhuis heeft samengewerkt, hebben Izzeldin leren kennen als een Palestijnse arts uit het

vluchtelingenkamp Jabalia, die zijn patiënten professioneel, maar met compassie behandelt, die een met de anderen is en die voor velen is uitgegroeid tot een vriend. De Palestijnse patiënten die naar het Soroka kwamen hebben ook te maken gehad met Israëlische artsen en verplegers die hen met medeleven behandelden, die hen beoordeelden op hun medische toestand en niet op hun herkomst. Op die manier overbrugt de geneeskunde de kloof tussen mensen.

Ongeveer tien jaar geleden was Izzeldin uitgenodigd voor een medisch congres op Cyprus. Hij verliet de Gazastrook en ging naar het vliegveld, maar hij mocht om veiligheidsredenen het vliegtuig niet in. Daardoor miste hij dat vliegtuig. Hij had een reisvergunning die slechts een dag geldig was, er ging pas de volgende dag weer een vlucht en op de luchthaven blijven was niet mogelijk. Hij was gevangene in een niemandsland. De meeste mensen die ik ken zouden woedend zijn geworden. Hij belde mij en ik belde weer een paar andere mensen zodat geregeld kon worden dat hij de volgende dag alsnog een vlucht mocht nemen. Hij kwam naar ons huis en zou bij ons logeren, en ik verwachtte een buitengewoon boze man. Hij was vernederd, maar tot mijn verbazing was hij slechts boos op een specifieke beambte op het vliegveld, en niet op 'de Israëli's'. Zo is Izzeldin, hij laat zich nooit verleiden tot een algemene veroordeling. 'Die man was niet alleen onachtzaam,' zei hij, 'maar hij wist ook niet waar hij het over had. Hij gedroeg zich onbeschoft omdat hij het niet begreep.'

Izzeldin zal nooit generaliseren op de manier waarop wij dat vaak wel doen. Als je bijvoorbeeld met vakantie naar Italië gaat en te maken krijgt met een waardeloze taxichauffeur en een onvriendelijke receptionist bij je hotel, kan het gebeuren dat je weer thuis onaangename dingen over de Italianen zegt. Izzeldin zou dat nooit doen. De volgende dag vloog hij alsnog naar Cyprus. Hij kreeg nu te maken met een beambte die er

niet op uit was een Arabier het leven zo zuur mogelijk te maken en hij haalde zijn vlucht.

Boosheid kan belangrijk zijn en het moet voor mensen mogelijk zijn om hun boosheid te uiten. Izzeldin stuurt zijn boosheid gericht, laat die nooit breed uitwaaiëren en laat die boosheid ook nooit zodanig greep op hem krijgen dat die hem afleidt van het doel dat hij voor ogen heeft.

Door tragische omstandigheden is Izzeldin in de internationale schijnwerpers terechtgekomen. Hij is door belangrijke kranten geïnterviewd, is in veelbekeken televisieprogramma's verschenen en heeft met belangrijke wereldleiders van gedachten gewisseld. Het verbazingwekkende is dat dat hem in het geheel niet heeft veranderd.

Ik hoor de laatste tijd mensen zeggen dat hij te goed is om waar te zijn. Hoe kan hij over vrede en liefde praten en zijn Israëliische vrienden blijven zien terwijl hij net drie van zijn dochters verloren heeft? Sommige mensen verdenken hem er zelfs van dat hij voordeel uit zijn tragedie probeert te slaan. Ik ken hem al vele jaren en ik steek er mijn hand voor in het vuur dat dat volledig naast de waarheid is. Zijn beeld van co-existentie is sterk, diepgeworteld en consequent – het bleek zelfs zo sterk dat het ook een tragedie doorstond waarvan wij ons nauwelijks kunnen voorstellen hoe iemand het ooit kan overleven. En hij zet onverminderd door.

Izzeldin richt al zijn energie nu op het oprichten van een stichting die hij naar zijn overleden dochters wil noemen en die tot doel heeft de relatie tussen joodse en Palestijnse meisjes te verbeteren en hun goed onderwijs biedt; tot de plannen behoort ook de stichting van een school die dit doel moet bevorderen. Waar hij ook gaat en wie hij ook spreekt, het is tegenwoordig zijn grote doel om manieren te vinden om de kloof in onze regio te dichten. Hij heeft invloedrijke mensen met zowel zijn lijden als zijn visie voor de toekomst geraakt

VOORWOORD

en ik weet dat hij niet zal opgeven. Als er iemand is die zoiets voor elkaar kan krijgen, is hij het. Ik hoop van harte dat het hem lukt.

Professor Marek Glezerman, hoofd van het Hospital for Women en vicevoorzitter van het Rabin Medical Center, Israël (samengesteld op basis van een interview met Sally Armstrong)

.1.

ZAND EN LUCHT

HET GEÏSOLEERDE STUK STRAND, WAAR de golven op de kust rollen als om gisteren weg te spoelen en voor morgen een nieuwe start voor te bereiden, lag op vier kilometer van de ellende van Gaza-stad en was dichter bij de hemel en verder van de hel dan ik die dag nog zou raken.

We zagen er met mijn twee zonen en zes dochters, een paar neven en nichten en wat ooms en tantes net uit als elke andere familie aan het strand: de kinderen spartelden in het water, schreven hun naam in het zand en riepen elkaar tegen de aanlandige wind toe. Zoals zo veel in het Midden-Oosten was dit ideale plaatje echter niet wat het leek te zijn. Ik had de familie mee naar het strand genomen om te midden van ons verdriet even wat rust te vinden. Het was 12 december 2008, twaalf korte weken sinds mijn vrouw Nadia aan acute leukemie was gestorven, waardoor de pas zesjarige Abdullah en zijn zeven oudere broers en zussen zonder moeder achterbleven. Ze was binnen twee weken nadat de diagnose was gesteld overleden. Haar dood liet ons geschokt en verdoofd achter, en door het plotselinge verlies van het evenwicht waar zij altijd voor had gezorgd, wankelden we. Ik moest de familie bijeenbrengen, weg van de herrie en de chaos van onze woonplaats Jabalia, op zoek naar beslotenheid, om te herdenken en ter versterking van onze familieband.

Het was fris. De decemberlucht werd gebleekt door een vage winterzon, de Middellandse Zee kleurde ongerept azuurblauw. Terwijl ik mijn zonen en dochters, net als vrolijke kinderen overal ter wereld, in de branding zag spelen, maakte ik me zorgen om de toekomst, van ons en van onze regio. Ik kon toen natuurlijk nog niet vermoeden hoe ons persoonlijke leed op het punt stond zich te verveelvoudigen. De mensen mopperden dat er militaire acties op komst waren. De Israëli's bombardeerden al jaren de tunnels tussen de Gazastrook en Egypte, maar de laatste tijd waren de aanvallen frequenter geworden. Sinds de gevangenneming door een groep islamitische militanten van de Israëli'sche soldaat Gilad Shalit, in juni 2006, was er een blokkade van kracht, naar wij aannamen om het Palestijnse volk te straffen voor de handelingen van een kleine groep. Die blokkade werd nu strenger en de tunnels waren de enige manier om nog spullen de Gazastrook in te krijgen. De tunnels werden gebombardeerd, en daarna weer uitgegraven, en dan bombardeerde Israël ze weer. Het isolement werd nog verder versterkt doordat de drie toegangen van Israël en Egypte naar de Gazastrook al zes maanden waren afgesloten voor de media, wat als teken werd opgevat dat Israël niet wilde dat iemand wist wat er gaande was. De spanning was voelbaar.

De meeste mensen hebben wel van de Gazastrook gehoord, maar weinigen weten hoe het is om er te wonen, hoe jaar in jaar uit, decennium na decennium, een geïsoleerde en straatarme bevolking moet toekijken hoe beloftes worden gebroken en kansen verloren gaan. Volgens de Verenigde Naties is de Gazastrook het dichtstbevolkte gebied ter wereld. De meerderheid van de ruwweg anderhalf miljoen inwoners is Palestijns vluchteling, van wie velen al tientallen jaren in vluchtelingenkampen wonen. Geschat wordt dat tachtig procent in armoede leeft. Onze scholen zijn overvol en er is te weinig geld om

onze wegen te bestraten en onze ziekenhuizen te voorzien van wat er nodig is.

De acht vluchtelingenkampen in de steden Gaza en Jabalia die bij elkaar de Gazastrook beslaan, zijn rumoerig, druk en vies. In een van de kampen, Beach Camp in de stad Gaza, wonen meer dan 81.000 mensen op minder dan een vierkante kilometer. Toch kan wie goed luistert zelfs in de kampen het kloppen van het hart van het Palestijnse volk horen. Men moet begrijpen dat Palestijnen niet alleen voor zichzelf leven. Ze leven ook voor elkaar en ze steunen elkaar. Wat ik voor mezelf en mijn kinderen doe, doe ik ook voor mijn broers en zusters en hun kinderen. Mijn salaris is voor mijn hele familie. Wij zijn een gemeenschap.

De geest van Gaza leeft in de cafés waar de vaste klanten bij het roken van de waterpijp het laatste politieke nieuws bespreken, in de drukke steegjes waar de kinderen spelen, op de markten waar de vrouwen hun boodschappen doen om daarna weer snel naar hun gezinnen terug te keren, en in de woorden van de oude mannen die door de opgebroken straten schuifelen en hun vrienden opzoeken terwijl ze met hun rozenkrans spelen en de verliezen uit het verleden betreuren.

Op het eerste gezicht lijkt het door de voorovergebogen hoofden en het vermijden van oogcontact alsof iedereen haast heeft, maar dat is de lichaamshouding van mensen die worden onderdrukt, genegeerd en onderworpen. De heftige, nooit aflatende onderdrukking heeft invloed op elk aspect van het leven in de Gazastrook, van de graffiti op de muren in de steden tot de grimmig kijkende ouderen, van de werkloze jonge mannen die de straten bevolken tot de kinderen – op die decemberdag die van mij – die spelend op het strand naar ontspanning zoeken.

Dit is mijn Gaza: aan de horizon Israëliëse gevechtsschepen, helikopters boven onze hoofden, verstikkende smokke-

laarstunnels naar Egypte, de wegen vol vrachtwagens met hulpgoederen van de VN, verwoeste gebouwen en een afbrokkelende infrastructuur. Er is altijd gebrek, aan olie om het eten te bereiden, aan vers fruit en aan drinkwater. Nooit is er ergens voldoende van. Binnen Gaza verandert iedereen zo snel van bondgenootschap dat nauwelijks valt te bepalen wie de macht heeft of wie er verantwoordelijk is: Israël, de internationale gemeenschap, Fatah, Hamas, de bendes of de religieuze fundamentalisten. De meeste mensen geven de schuld aan de Israëli's, aan de Verenigde Staten en aan de geschiedenis.

De Gazastrook is een menselijke tijdbom die op het punt staat te imploderen. Gedurende 2008 waren er waarschuwingen, maar die werden door de wereld genegeerd. De verkiezingsoverwinning van Hamas, in januari 2006, zorgde voor een toename van de spanningen tussen Israëli's en Palestijnen, en hetzelfde gold voor het sporadisch afvuren van Qassamraketten op Israël en de daaruit voortvloeiende, aan de Palestijnen opgelegde sancties door de internationale gemeenschap.

De zelfgemaakte Qassamraketten, die voor het overgrote deel hun doel misten, spraken de taal van de wanhoop. Ze nodigden van de kant van het Israëlische leger uit tot overreageren, met raketaanvallen vanaf helikopterschepen die dood en verderf onder de Palestijnen zaaiden, waarbij weerloze kinderen werden getroffen. Dat was natuurlijk de aanzet tot meer aanvallen met Qassamraketten, en zo hield de kringloop zichzelf in stand.

Als dokter zou ik deze cyclus van uitdagen en spierballenvertoon omschrijven als zelfvernietigend gedrag dat zich voordoet wanneer een situatie als hopeloos wordt beschouwd. In de Gazastrook wordt ons alles onthouden. De reactie op elk van onze verzoeken en behoeftes is: 'Nee'. Nee tegen gas, nee tegen elektriciteit, nee tegen uitreisvisa. Nee tegen je kinderen, nee tegen het leven. Zelfs de beter opgeleiden redden het niet.